

Frumușița (Brateș)

Interviu cu Chiulan Alexandru Liviu, născut în 8 martie 1953 în Galați, în timpul deportării. Părinții săi, Chiulan Maria, născută în 24 decembrie 1932 în Gruia (jud. Mehedinți) și Chiulan Sever, născut în 27 octombrie 1927 au fost deportați din Gruia (jud. Mehedinți) la Frumușița (jud. Galați). Interviuul a fost realizat de Dana Lazăr în 16 mai 2023 în Timișoara.

ALC: Părinții mei erau deportați în Bărăgan, bunica, mama, tata era în armată, fratele meu de 6 luni și unchiul meu, fratele tatălui meu care era elev de liceu. Acesta a fost exmatriculat și deportat împreună cu mama lui, cu bunica mea care era titular de familie.

DL: Din ce localitate au fost luați?

ALC: Din localitatea Gruia, județul Mehedinți.

DL: E ultima prinsă în deportare.

ALC: Da, pentru că este situată pe malul Dunării. Acolo unde se termină comuna, trece Timocul, care este granița dintre Bulgaria și fosta Iugoslavie. Se spune că la Gruia cântă cocoșul în trei țări.

DL: Și la Beba Veche, la fel cântă.

ALC: Și toți de pe graniță, cam 25 de kilometri în adâncime, adică cei situați în zona de frontieră au fost deportați. Cei mai gospodari. De exemplu noi aveam, familia noastră avea 10 sau 12 hectare de teren. Aveam o gospodărie mare. Bunicul meu a fost pe front, a revenit din război și în '46 a murit. A venit bolnav. Și a rămas bunica cu patru copii. Familia Chiulan a fost o familie bogată în Gruia, aveau batoză, aveau zeci de hectare, dar pământurile s-au împărțit în patru. Așa că au fost incluși în categoria chiaburilor și într-o noapte, cum s-a procedat cam cu toată lumea a venit un securist. Un militar cu kalashnikovul la ușă, au ieșit bunica mea și cu mama mea, tocmai îl născuse pe fratele meu care avea 6 luni. Le-a dat termenul de două ore, nu le-a dat prea multe explicații, nu au stat la taclale să spună, să explice de ce, cum. Era întuneric și au aprins lampa cu petrol, s-au îmbrăcat în grabă și două femei singure, un tânăr de 16 ani, unchiul meu, au pus într-un car cu boi ce-au putut să pună: un sac de făină de porumb, un sac de făină de grâu, o găleată cu carne la untură, sare, mâncare pentru o zi două, ce-au mai putut să pună ei acolo, și haine. Mobilier, nu. Toată averea a rămas acolo, creșteau cam 20 de porci în fiecare an pentru că tăiau și pentru lucrătorii care îi ajutau la muncile agricole, tăiau cam un porc, doi porci pe fiecare lună. I-au încolonat și cu carele cu boi, cu căruțele, cu cai.

DL: Știau unde se duc?

ALC: Nu știau, n-au știut până ce n-au ajuns în câmp. Și i-au dus în gară la Strehaia sau la Filiași, nu știu unde, i-au încărcat în vagoanele de vite și trenul era însoțit de armată și mai oprea, era foarte cald, luna iunie, tocmai se terminase secerișul și atâta avea mama timp când cobora din vagoanele pline cu oameni care stăteau pe jos, se oprea în gară, scotea o găleată din fântână ca să se răcorească și urca din nou în tren. După zile de mers au ajuns în Câmpia Bărăganului. Erau două opțiuni: să-i ducă la Canal, pornise Gheorghiu Dej lucrările la Canal, sau, până la urmă s-au mai gândit și au zis: „Nu, îi ducem în Bărăgan, ca să-i învățăm minte pe chiaburi.” Bărăganul era o zonă de câmpie foarte întinsă și foarte slab populată. Țsta era unul dintre motivele pentru care i-au dus acolo, ca să întărească forța de muncă. Erau foarte multe I.A.S.-uri.

DL: Pe fostele moșii.

ALC: Da, pe fostele moșii, exact, mai precis colhozurile. Când au ajuns, au aterizat în miriște. Miriștea este grâul secerat. A venit autoritatea, poliția și cine era de la partid. Au trasat strada 1, strada 2, strada 3, ca în America sau ca în lagărele de concentrare, un carioaj dreptunghiular. La fiecare li s-a dat o porțiune de 250 de metri pătrați și li s-a spus: „Aici vei locui tu”. La început au construit un bordei în pământ și l-au acoperit cu stuf, era lacul aproape cu balta, era plin de stuf. A venit apoi anotimpul ploios. După o perioadă, după vreo lună de zile, au venit autoritățile și le-au spus: „trebuie să vă faceți cășile”, „păi, cum? au întrebat ei, „voi vă faceți chirpici”, „păi de unde?”, „aveți pământ destul, aveți paie de la seceriș și apă este”. Acolo, dacă săpai un metru dădeai de apă, pentru că pânza freatică era foarte aproape.

DL: Dar nu era bună de băut?

ALC: Nu, era sălcie, era de baltă. Apă de băut ni se aducea cu sacaua. Sacaua e un butoi de 200 de litri sau de 500 de litri care era pus într-un car și de-acolo fiecare familie primea o găleată sau două de apă potabilă încălzită, vai și amar de unde era luată, pentru gătit și pentru băut. Din saca am băut apă vreo doi ani de zile până când s-au forat puțuri și am avut apă de băut. Și au fost obligați ca toată lumea să facă chirpici, mama avea 18 ani, atâta avea mama 18 ani, trebuia să meargă la muncă forțată, avea program de dimineața până seara, cu pauză de masă, o oră la prânz, atât, la colhozul din apropiere. Era bunica, era unchiul meu, și atât. Singuri și-au făcut chirpici, au zidit chirpicii, au acoperit cu stuf, autoritățile au fost generoase că le-au dat tâmplăria, două uși și două ferestre, așa, era o locuință de tip B, pentru că erau mai multe persoane, aveam două camere și o bucătărioară, acolo.

DL: Suntem în localitatea...?

ALC: Frumușița. Acolo au rămas până la sfârșit. A fost la început Brateș și pe urmă s-a transformat în localitatea Frumușița.

DL: Aici au fost inundații mari, nu?

ALC: Da, ajungem și la inundații. Peste iarnă, chirpicii nu prea s-au uscat și peste iarnă a început să încolțească grâul, să iasă prin pereți.

DL: Așa cum se decorează acum spațiile comerciale, v-ați gândit?

ALC: Da, da, m-am gândit. Ei, și, la-nceput, ce să vă spun, în apropierea noastră erau culturi de lucernă. Erau amestecați din Banat, din toate zonele, erau și nemți în localitate, erau femeile, nemțoaicele erau singure, bărbații erau deportați în Rusia. Și mergeam la marginea satului, în câmp și culegeam frunze de lucernă ca să pună mama în cratiță și cu un pic de untură să pună o prăjeală acolo și să putem mânca. Bun. Tata era în armată, armata se făcea pe vremea aceea trei ani. Nu mai povestesc cum a fost greu. Apoi m-am născut. Mama a avut dintotdeauna 50 de kilograme. Până a murit. Dar o femeie foarte puternică și foarte deșteaptă, deși a avut numai patru clase. Conjunctural a făcut numai patru clase. M-a născut în maternitate la Galați, n-avea lapte ca să mă alăpteze. A venit acasă și, disperată fiind, că nu se găsea lapte praf, aveam capră, dar n-avea timp să fiarbă sau să-mi dea cu biberonul pentru că trebuia să se ducă la muncă și, disperată fiind, ca să nu mor, m-a dat la capră, spăla ugerul caprei și, de trei ori pe zi, înainte de a pleca la muncă, sugeam precum Romulus și Remus la lupoaică, la prânz venea și mă mai puneă o dată, și seara, la fel. Un an de zile am crescut numai cu lapte de capră și când pleca, fratele era mic, aveam numai o cămășuță, atât, eram gol, fără nimic, fără pampersi și ne lega cu sfoară de picior ca să nu ne târâm să ajungem nu știu unde. Mai mă găsea prin cușca câinelui, pe la porc. Cât bălegar am mâncat, asta mi-a creat imunitate. În sfârșit, a fost foarte greu. După ce a venit și tata în Bărăgan, viața a fost mai ușoară pentru că își făcuseră deja o grădină, a pus flori și zarzavaturi. Moldovenii nu prea le aveau cu legumele și cu grădinăritul și se uitau foarte mirați și părinții mei. Ca să mai câștige un ban se mai duceau în timpul liber, duminica ca să mai primească o pasăre, o bucată de carne, ca să avem și noi ce să mâncăm.

DL: Dar erau inimoși, nu?

ALC: Da, da, erau, erau. Deși au fost injectați cu ură. Li s-a inoculat că noi suntem dușmanii poporului, că suntem bandiți, că suntem infractori, că suntem periculoși și că nu e bine să interacționeze cu noi. A trebuit să treacă un an sau doi până când oamenii s-au dumirit. Au realizat din poveștile celor deportați ce s-a întâmplat și s-a realizat o legătură foarte strânsă între localnici și cei deportați.

A trecut și iarna aceea cumplită, cu zăpezi mari.

DL: În '53?

ALC: Da, în '53 a fost zăpadă de 2 metri care a acoperit casele. Trebuiau construite tuneluri ca să ajungă la animale să le dea apă.

DL: Unii ziceau că se ieșea prin acoperiș.

ALC: Da, da, că n-aveai pe unde. Din cauza asta acum, mai nou, ușile se fac cu deschidere spre interior, nu spre exterior.

DL: A murit cineva atunci?

ALC: Nu mai știu. Dar în general au murit foarte mulți. Foarte mulți și-au pus capăt zilelor, foarte multe nemțoaice, singure, disperate, n-aveau bărbați lângă ele, n-aveau ajutor. Le mai găseau cu venele tăiate la marginea satului, lângă câmp, o tragedie întreagă. Toată zona era încercuită de Miliție, nu aveai voie decât cu permis special să părăsești zona, pentru motive excepționale, dar nu prea se dădeau aprobări din astea. Și ajungem la momentul când, într-o toamnă, a fost un timp foarte ploios, a crescut Prutul și s-a inundat zona. Și atunci autoritățile disperate, că nu aveau altă localitate unde să ne strămute.

DL: Frumușița era într-o vale? Adică nu era bine poziționată? Parcă așa ziceau moșii mei, că se uitau localnicii ciudat când au văzut unde sunt așezați bănățenii?

ALC: Acolo ne-au așezat, era o zonă inundabilă. Atunci autoritățile au hotărât să ne lase să mergem spre casă, cu agoniseala celor cinci ani, au pus-o din nou într-un car cu care plecaseră și am revenit spre casă. Dar nu ne-au dat voie să venim acasă, ci ne-au încartiruit într-o cameră în comuna Poiana Mare, la vreo 40 de km de Gruia, în Dolj, spre Calafat. Am primit o cameră la un cetățean și acolo am dormit toți, bunica, tata, mama, frate-meu și unchiul meu. Și tata, disperat fiind, a vândut carul cu boi și a cumpărat lemne ca să putem trece peste iarnă. În primăvară ne-au dat voie să plecăm să revenim acasă. Acasă, totul era jefuit. Casa era locuită, dar nu mai era nimic din magazine, din pivniță, toate butoaiile erau golite, furate, nimic. Casa în schimb, era casă mare, cu un pridvor și un hol. Erau două camere în dreapta, două camere în stânga. În camerele din stânga locuia secretarul Primăriei cu familia lui și în dreapta creștea porci. Și nouă ne-a dat voie să ocupăm grajdul de vaci care avea două încăperi, una mai mare și una mai micuță, pentru vițel. Mama a văruit imediat camera aceea mai mare, grajdul mai mare, l-a dat cu var, și camera mică a transformat-o în bucătărie. Acolo era o masă mică cu trei picioare, cu scăunele, cu ceaune din lut, cu linguri de lemn, mâncam toți dintr-o strachină. Mămăliga se pune și se tăia cu ața. În camera, în grajdul vacii a făcut dormitorul. Și dormitorul cum l-a făcut? A făcut țaruși pe conturul camerei și dormeam cap la cap și picioare la picioare, pe saltele din paie. Acolo am stat un an de zile până când a plecat tovarășu secretar din casă. Casa era de nelocuit, crescuseră porci acolo și a trebuit să o demolăm. N-aveam bani, vă dați seama, era foarte greu pentru părinții mei, munceau la C.A.P. Au fost înscriși în C.AP. forțat, lucrau acolo, noroc că de acolo se mai dădeau produse. Ulterior, tata a făcut școala de șoferi și a devenit șofer profesionist și avea o meserie, a fost mai ușor pentru el când avea un salariu pe

care îl aducea în casă. Apoi a trebuit să refacem casa, la muncile casei am participat și eu. Atunci am primele amintiri, promisem o bască de Paști, în 1956, 1957, am făcut atunci ture circulare în jurul unui pom de bucurie că aveam o bască. În rest a fost o viață foarte grea. Noroc că aveam capră, a cumpărat mama capră și de multe ori seara mâncam mămăligă prăjită cu magiun. Și laptele de capră era nelipsit, seara și dimineață era mâncarea de bază. Carne, o dată pe săptămână, duminica. Atât. În rest, fără carne, că nu aveam de unde. Tăia o pasăre duminica și atunci era sărbătoare, toată familia mânca supă de pasăre, carne de pasăre și mai rămânea puțin și pentru săptămâna următoare, luni. Dar de multe ori părinții mei s-au culcat nemâncați ca să ne dea nouă să mâncăm. De multe ori, au mâncat neprăjit pentru că nu mai aveau bani pentru un litru de ulei, ca să ne țină pe noi la școală. Și sfatul lor, mama mea și tatăl meu spuneau să învățăm carte, că e singura noastră avere. Dacă ai carte, atunci ai parte, poți să faci singur avere. Dacă ai avere și n-ai carte, se duce dracu toată averea. Și a fost cumplit. Eu i-am iertat pe cei care ne-au făcut rău. Dar nu uit pentru că și-acum am vii în amintire toată viața pe care am trăit-o când am fost copil, în ce lipsuri am trăit, primii pantofi i-am avut în clasa a 8-a. Până atunci purtam pantofi din ăia de gumă, gumari sau eventual teniși, dar era sărbătoare când primeam teniși. Desculți. Pantalonii, uniforma le primeam de la fratele meu, cârpită. Nu-și permiteau părinții să mai cumpere o uniformă și pentru mine. A fost, nici la dușmanii noștri nu vreau să le doresc, deși ar merita. Cel puțin ăștia care ne conduc acum să fie băgați în ghetouri cum am fost noi, fără excepție.

DL: Aș vrea să vă întreb: părinții dumneavoastră cunoșteau cine a făcut listele?

ALC: Da, listele le-a făcut autoritatea, primarul în primul rând, și mai erau acoliții primarului care, din ciudă, din invidie au spus: „și ăla-i chiabur, și-ăla-i chiabur. Păi de la mine din sat, eu am pornit acum un demers să construiesc un monument al deportaților din Gruia. Uitați cum va arăta monumentul. Asta e placă de fier, asta e o cruce, mamă, tată și copil, și aici este lista cu toți deportații care va fi trecută aici. Sunt toți din Gruia, numai din Gruia. Sunt vreo 145. Foarte mulți. Și literele vor fi decupate din metal.

DL: I-ați prins pe toți?

ALC: Sunt foarte bine documentat, nu am uitat pe nimeni. Am și autorizație de construire. Suport singur toată cheltuiala.

DL: Unde îl amplasați?

ALC: Inițial eu m-am ocupat de refacerea bisericii. Avem o biserică foarte frumoasă în Gruia, în stil Brâncovenesc, făcută acum 100 și ceva de ani, făcută de boierul satului, adică cel care construisese din banii lui și biserica, și școala, și primăria, și dispensarul, toate.

DL: El a plecat înainte de 51?

ALC: Da, a reușit să plece înainte. Unii au plecat înainte, c-au simțit, unii au fost prinși, alții au ajuns cerșetori, cum a fost cel de la Cetate. Și m-am ocupat de biserică, curgea, era acoperișul spart, enoriașii și părintele stăteau cu gălețile pentru apa de ploaie care curgea prin acoperiș. Și-atunci am refăcut eu singur, adică cu banii mei, împreună cu preotul din comună, am refăcut lemnăria care era alterată, am păstrat arhitectura, acoperișul l-am făcut cu tablă de cupru, acum a căpătat o patină foarte frumoasă. În timp, tabla de cupru capătă o patină verde. Am refăcut crucile, că vreo două cruci de la turlle picaseră, am refăcut interiorul, pe jos am pus granit, am pus încălzire centrală, pe cazan electric, să aibă enoriașii căldură, am refăcut pictura pe exterior, am refăcut gardul la cimitir. Am vrut să fac și o capelă în curtea bisericii, tot în stilul bisericii, am făcut și proiect.

DL: E o investiție mare.

ALC: Da, dar, știți, eu am învățat să pun deoparte, dar să mai și dau, am învățat toate operațiunile aritmeticii, nu numai adunarea și înmulțirea. Am învățat și împărțirea și scăderea. Și am zis domle, să fie acolo în spatele bisericii, era lungă de 12 metri și lată de 6 metri, cu toate utilitățile, cu apă, cu social, cu oficiu, cu sală de așteptare, foarte frumos proiectul, cu terasă la intrare. Și sfinții părinți, șefii preotului de la Gruia nu au fost de acord ca să amplasăm în curtea bisericii, că strică arhitectura bisericii. Dar cred că nici nu s-au uitat pe proiect. Și tot acolo voiam să amplasez și monumentul. Aici era strada principală, biserica și școala. Și am zis să fac monumentul în partea dreaptă.

DL: Și acum unde îl faceți?

ALC: În parcul Primăriei am primit de la primar vreo 30 de metri pătrați de teren. Va fi vizibil de la șosea, este înalt, are 3 metri și ceva pe patru metri lățime.

DL: Mai trăiește cineva?

ALC: Trăiesc, unul dintre ei s-a ocupat de lista deportaților din Gruia. Eu nu mi-am făcut dosarul de băragănist până acum doi ani de zile. Până acum doi ani am refuzat.

DL: De ce?

ALC: A fost o ambiție a mea. Am zis: nu-mi trebuie de la Statul Român nimic. Și abia acum doi ani de zile, la insistențele soției și ale copiilor, mi-am făcut dosarul de băragănist. Dar treizeci de ani am refuzat.

DL: Care vi s-ar părea cea mai bună reparație?

ALC: Să stea și ei o vară, o iarnă și o primăvară cu mâncarea pe care le-o dăm noi, cu care am plecat noi și, în rest, să le arătăm câmpul, apă, paie să-și facă chirpici și să trăiască acolo.

DL: Credeți că lustrația ar fi fost o bună reparație?

ALC: Lustrația, după părerea mea, ar fi fost, dar n-avea cine s-o aplice. Pentru că, precum muștele la miere, după așa zisa Revoluție, s-au strâns tot ei la putere. Acum sunt urmașii lor. O adevărată curățenie trebuia instaurată de la cap, adică trebuia reinstaurată monarhia, trebuia repus Regele în capul statului, de unde a fost obligat să abdice, să plece. Asta era prima reparație majoră. Și dacă era capul schimbat, iar Constituția făcută nu de Iorgovan, nu de ei pentru ei. Trebuia să reia Constituția din 1923 care era o Constituție excepțională. Atât. Să o copieze unu la unu. Și apoi să fi venit lustrația la pachet cu alte legi. Lustrație în ce sens? Dacă ai avut părinte, bunic, nu ai voie nici tu ca și copil să intri într-o administrație locală sau ca și bugetar indiferent de postul mic sau mare pe care ai vrea să îl ocupi. Pentru că, ce naște din pisică, tot șobolani mănâncă. Aceeași mentalitate o au. Ce au făcut? De ce le-a fost teamă la gașca lor, la Iliescu și Roman. Toți au fost criminali. Ei sunt de vină pentru jaful instaurat din 1990 până azi.

DL: Ați mai fost în Bărăgan să vedeți ce este acolo?

ALC: N-am fost. Dar o să mă duc. Prima dată vreau să fac monumentul. Și când va fi gata monumentul o să vă invit la o plimbare la Gruia, să veniți cu familia în vizită, să vedeți monumentul.